

KIRSAL REKREASYONDA EĞİTİCİ AKTİVİTELERİN TARIMIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ AÇISINDAN ÖNEMİ: ANKARA-GÜDÜL TAHTACIÖRENCİK ÖRNEĞİ

S. Gül GÜNEŞ* - Ayşe Selin DÜLGER**

Öz

Bu çalışmada, Ankara'nın Güdül ilçesine bağlı, ekolojik tarımın yapıldığı Tahtacıörencik köyünde kırsal rekreasyon kapsamında gerçekleştirilen eğitici aktivitelerin tarım kültürünün korunması ve yaşatılması açısından rolü araştırılmıştır. Araştırma verileri, köyde gerçekleştirilen eğitimde yapılan gözlemlerin yanı sıra köyde yaşayan ekolojik tarım ve hayvancılıkla uğraşan yerel halk, eğitimi düzenleyen "Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, "Tahtacıörencik Yaşam Kolektifi" çalışanları ve eğitimde yer alan katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, Tahtacıörencik köyünde kırsal rekreasyon kapsamında gerçekleştirilen eğitici aktiviteler; ziyaretçilere hem kırsal alanda zaman geçirme fırsatı sunmakta, hem de tarım uygulamalarının korunması ve yaşatılmasına katkı sağlamaktadır. Bu eğitimler sayesinde ziyaretçiler sorumlu tüketim ve üretime yönelik davranışlarda bulunmakta, günümüzde önemini yitirmiş olan tarım uygulamaları da yeniden canlandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kırsal Rekreasyon, Eğitici Aktiviteler, Tarım, Sürdürülebilirlik, Tahtacıörencik

THE IMPORTANCE OF EDUCATIONAL ACTIVITIES IN RURAL RECREATION IN TERMS OF AGRICULTURE SUSTAINABILITY: THE CASE OF ANKARA-GÜDÜL TAHTACIÖRENCİK

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi, Konya/ Türkiye.
gulgunes@selcuk.edu.tr
ORCID: 0000-0002-5004-6504

** Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğretim Elemanı, Ankara/Türkiye.
ayse selindulger@gazi.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8897-013X
Makalenin Gönderilme Tarihi: 04.06.2018
Makalenin Kabul Tarihi: 11.08.2018
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25.10.2018
Makalenin Türü: Araştırma

Abstract

The role of educational activities, carried out in the context of rural recreation in Tahtaciörencik village of Güdül district in Ankara where ecological agriculture is done, in terms of preservation and conservation of agricultural cultures was searched in this study. The survey data were obtained from the observations made in the education in the village and the interviews conducted with the staff of "Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, Tahtaciörencik Yaşam Kolektifi," the participants of the education programme, and the local people doing ecological agriculture and animal husbandry. According to the results of the study, the educational activities carried out within the context of rural recreation in Tahtaciörencik village; offer visitors the opportunity to spend time in the rural area and contribute to the preservation and maintenance of agricultural practices as well. Thanks to these educational activities, the visitors develop responsible consumption and production attitudes and agricultural practices that have lost their importance these days are also being revitalized.

Keywords

Rural Recreation, Educational Activities, Agriculture, Sustainability, Tahtaciörencik

I. GİRİŞ

Günümüzde insanlar kent yaşamının getirdiği gürültü ve çevre kirliliği gibi sorunlardan uzaklaşarak doğa ile iç içe zaman geçirmek, kırsal alanları ziyaret etmek, organik besin tüketmek ve tarımla ilgilenmek eğilimi içerisindedirler. Boş zamanlarını turizm veya rekreasyon faaliyetlerine katılarak değerlendirmek isteyen bireylerin talepleri de bu yönde gelişmektedir. Bunun sonucunda, çok sayıda alternatif turizm türü ortaya çıkmıştır. Tarım turizmi, kırsal turizm, ekoturizm, doğa turizmi ortaya çıkan bu turizm çeşitlerinden bazılarıdır. Bu turizm türlerinin ortak noktası; doğada zaman geçirirken çevreyi bilinçli kullanmak, açık alan aktivitelerine katılırken sorumlu davranışlar geliştirmek, tarım kültürünü canlandırmak ve yaşatmaktır.

Son zamanlarda, doğa temelli turizm türlerinin yanı sıra kırsal rekreasyon aktivitelerine olan eğilim de giderek artmaktadır. İnsanlar gününbirlik de olsa doğa ile iç içe olmak ve tarım aktivitelerinde bulunmak adına kırsal alanlara giderek burada zaman geçirmektedirler. Doğanın korunmasını ve çevrenin bilinçli kullanılmasını destekleyen dernekler ve topluluklar da kırsal rekreasyon aktivitelerine destek vermeye başlamışlardır. Bu aktiviteler sayesinde insanların doğa ile daha çok zaman geçirmeleri mümkün olmakta, bireylere sorumlu davranışlar kazandırılmakta ve çevre bilincinin daha çok gelişmesine katkı sağlanmaktadır. Yapılan bu aktivitelerin doğaya olan katkılarının yanı sıra kırsal alanlardaki tarım kültürünün canlanmasına ve kültürel mirasın korunmasına da son derece faydası olmaktadır.

25-27 Eylül 2015'de New York'da gerçekleştirilen "Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde, 193 ülkenin imzası ile 17 adet Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi kabul edilmiştir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri incelendiğinde de görülmektedir ki doğanın korunması ve çevrenin bilinçli kullanılması için geliştirilen sorumlu davranışların yanı sıra sağlıklı ve doğal bir yaşam için sorumlu üretim ve sorumlu tüketim kavramları gün geçtikçe önem kazanmaktadır (UNDP, 2017):

- Yoksulluğa son: Her türlü yoksulluğu, nerede olursa olsun sona erdirmek,
- Açlığa son: Açlığı sona erdirmek, gıda güvenliğini sağlamak, beslenme imkanlarını geliştirmek ve sürdürülebilir tarımı desteklemek,
- Sağlıklı bireyler: İnsanların sağlıklı bir yaşam sürmelerini ve herkesin her yaşta refahını sağlamak,
- Nitelikli eğitim: Herkesi kapsayan ve herkese eşit derecede kaliteli eğitim sağlamak ve herkese yaşam boyu eğitim imkanı tanımak,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği: Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadınların ve kız çocuklarının toplumsal konumlarını güçlendirmek,

- Suya erişim ve sanitasyon: Herkes için suya erişimi ve suyun sürdürülebilir yönetimini garanti altına almak,
- Erişilebilir ve temiz enerji: Herkes için erişilebilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerji sağlamak,
- İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme: Sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik kalkınmayı sağlamak, tam ve üretici istihdamı ve insan onuruna yakışır işleri sağlamak,
- Sanayi, İnovasyon ve Altyapı: Dayanıklı altyapı inşa etmek, sürdürülebilir ve kapsayıcı sanayileşmeyi ve yeni buluşları teşvik etmek,
- Eşitsizliklerin azaltılması: Ülkelerin içinde ve aralarındaki eşitsizlikleri azaltmak,
- Sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları: Kentleri ve insan yerleşim yerlerini herkesi kucaklayan, güvenli, güçlü ve sürdürülebilir kılmak,
- Sorumlu tüketim ve üretim: Sürdürülebilir tüketimi ve üretimi sağlamak,
- İklim eylemi: İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acil olarak adım atmak,
- Karasal Yaşam: Karasal ekosistemleri korumak, restore etmek ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak, ormanların sürdürülebilir kullanımını sağlamak, çölleşme ile mücadele etmek, toprakların verimlilik kaybını durdurmak ve geriye çevirmek ve biyolojik çeşitlilik kaybını durdurmak,
- Sudaki yaşam: Okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma için korumak ve sürdürülebilir şekilde kullanmak.
- Barış ve adalet: Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve herkesi kucaklayan toplumları teşvik etmek, herkesin adalete erişimini sağlamak, her seviyede etkin, hesap verebilir ve kucaklayıcı kurumlar inşa etmek,
- Hedefler için ortaklıklar: Sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın uygulama araçlarını güçlendirmek ve küresel ortaklığı yeniden canlandırmak.

Kırsal rekreasyon aktivitelerinde ziyaretçilere sorumlu davranışların kazandırılması, tarım kültürünün canlandırılması ve yerel kültürün korunmasının yolu ise eğitimden geçmektedir. Dolayısıyla, kırsal rekreasyon aktivitelerinde gerçekleştirilen eğitimler gün geçtikçe daha da tercih edilir hale gelmeye başlamaktadır. Kırsal rekreasyon ve eğitici aktivitelerine yönelik Dünyada ve Türkiye’de çok sayıda aktivite gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen eğitici aktivitelerde amaç, ziyaretçilerin deneyim edinerek kırsal yaşamı öğrenmesi, kırsal alanda rekreasyon aktivitelerinde bulunması ve tüm bunları yaparken sorumlu davranışlar edinerek zaman geçirdiği kırsal alandaki kültürel mirası tanıyarak korunmasına katkı sağlanmasıdır.

Türkiye'nin başkenti ve en nüfus açısından ikinci büyük kenti olan Ankara sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikleri ile tanınmaktadır. Fakat, son yıllarda şehrin birçok noktasında açılan alışveriş merkezleri Ankara'da yaşayan bireylerin boş zamanlarını en yoğun geçirdikleri kapalı mekanlar haline gelmektedir. Bu sebeple, boş zamanlarını kapalı mekanlarda harcamak yerine açık alanlarda ve doğa ile iç içe geçirme eğilimi ön plana çıkmış olup, bireyler özellikle hafta sonlarını Ankara ili yakınlarındaki kırsal alanlarda geçirmeye başlamışlardır (Güneş, 2011:189). Bu anlamda makalede yer verilen, Ankara-Güdül Tahtacıörencik'de gerçekleştirilen ve deneyimlemeye dayalı eğitim etkinlikleri, Ankara'nın metropoliten kent yaşamı içinde doğaya ve tarım gibi geleneksel kırsal yaşam deneyimlerine özlem duyan kent halkı için oldukça önemli bir imkandır.

II. KIRSAL YAŞAM VE TARIM

İnsanlığın varoluşundan beri bilinmektedir ki; medeniyetin başlaması ve kültürlerin oluşması tarım ile ortaya çıkmış ve tarıma bağlı olarak değişme ve gelişme göstermiştir. Dolayısıyla, tarım insanlığın varoluşundan beri tüm insanlık için önemli bir kavram olmuştur. Türk Dil Kurumu'nun yapmış olduğu tanıma göre tarım; "bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması" anlamına gelmektedir (TDK, 2018). Tüm bu süreçte tarım, bir taraftan insanların beslenme ihtiyaçlarını karşılar-ken diğer taraftan da ekonomiyi ve istihdama katkı sağlamaktadır.

Tarım, beslenme, istihdam vb. işlevlerini yerine getirirken diğer pek çok sektörle de işbirliği içerisinde. Tarımın işbirliği içerisinde olduğu sektörlerin başında da turizm sektörü gelmektedir. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle tarıma oldukça elverişli bir ülkedir. Bunun yanı sıra, kültürel zenginliği, doğal ve tarihi kaynaklarının yoğunluğu açısından da tam bir turizm ülkesidir. Dolayısıyla, Türkiye bir taraftan tarımda üretim çeşitliliği arz etmekte, diğer taraftan ise turizm faaliyetlerine sektörlerin ürettiği mal ve hizmetlerden imkân sağlamaktadır (Çıkmın-Çeken-Uçar, 2009:4).

Tarım ve turizm kavramları birlikte ele alındığında kırsal yaşam, kırsal turizm, tarım turizmi, doğa temelli turizm, ekoturizm gibi çok sayıda kavram ortaya çıkmaktadır. Tüm bu kavramların ortak noktası, doğaya ve çevreye duyarlı ya da kırsal yaşama ilgili ziyaretçilerin, doğayı, çevreyi korumak ve kırsal alanlarda kültürel mirası yaşatmak amacıyla bu alanlarda turizm faaliyetlerini gerçekleştirmeleridir. Özhancı ve Yılmaz (2017), "kırsal alanları, ekonomisi tarıma dayalı, yüz yüze ilişkilerin yaygın olduğu, işbölümü ve uzmanlaşmanın gelişmediği toplumsal ortamlarda yaşayan insan

topluluklarını içeren, kültürel desenin ve doğal değerlerin korunması açısından önem taşıyan çok yönlü mekanlar” olarak tanımlamaktadır.

Gallent et al. (2008)’e göre ise; kırsal alanları ve kırsal yaşamı temsil eden kırsallık, üç farklı kavramsal çerçevede değerlendirilmektedir (Özhançacı-Yılmaz, 2017: 929-930):

- İşlevsel çerçeve: Kırsal alanların karma arazi kullanım tipleri (özellikle tarım ve ormancılık), yerleşim yapısı (küçük yerleşimler) ve geniş bir doğal çevre ile ilişkili olarak gelişen bağlayıcı kimlikle karakterize edilen yaşam şekli.

- Politik-ekonomik çerçeve: Popülasyon değişimi, çalışma eğilimleri vb. konulara yönelik “mekânsal tartışmalara” öncülük eden gözlemlenebilen “kırsal ölçütler” i oluşturan politik ve ekonomik süreçler.

- Sosyal içerik: Post-modern ve post-strüktürel düşünce üzerinden gelişen ve “sosyo - mekansal farklılıklarla” ilişkili olarak kırsallık, “kırsallık ve doğanın sosyo-kültürel yapıları arasındaki iç ilişkiler ve bu mekanlarda gerçekleşen yaşam deneyimleri” olarak tanımlanabilmektedir.

Bu tanımlardan yola çıkılarak, kırsal alan ve kırsal yaşam kavramlarının sadece tarımsal değil aynı zamanda sosyal ve kültürel bir kavram olduğu sonucuna varılmaktadır.

Kayın (2012); “Kırsal alanların, “kültürel peyzaj” kavramı çerçevesinde, “kırsal” ve “tarımsal” kategorilerinde ve “insan ile doğanın ortaklaşa oluşturduğu alanlar” olarak ele alınabildiğini ifade etmektedir. UNESCO’nun (Birleşmiş Milletler Eğitimi, Bilim ve Kültür Kurumu) tanımına göre kırsal alanlar kentsel alanların dışında kalan coğrafi bölgelerdir. UNESCO Dünya Miras Listesi sınıflandırmasına göre; kırsal alanlar, “Organik Olarak Oluşmuş Peyzaj Alanları” grubunun “Evrimi Devam Eden”; IUCN’in (Uluslararası Doğayı Koruma Birliği) sınıflandırmasına göre ise “Sürekli Olan Peyzaj Alanları” kategorisinde irdelenebildiğini ifade etmektedir (Kayın, 2012).

Türkiye’de gerçekleştirilen kırsal turizm ve ekoturizm projeleri kapsamında kırsal kalkınma, istihdam sağlama ve kırsal alanda yaşayanların gelir seviyesini artırmak amaçlanmaktadır. Bu projeler düzenlenirken kırsal alanda yaşayanlarda çevre koruma bilincini oluşturmaya ve yaşadıkları kırsal alanları koruyarak var olan kültürel değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik çeşitli eğitimler de verilmektedir (Pezikoğlu, 2012:88).

UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) ile WTO (Dünya Turizm Örgütü) 2005 yılında birlikte hazırlamış oldukları “Sürdürülebilir Turizm Rehberinde” sürdürülebilir turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını içeren 12 amacı olduğunu belirtmişlerdir. Bu amaçlar;

- Ekonomik Sürdürülebilirlik; turizm destinasyonlarının canlılığını, girişimcilerin rekabet gücünü sağlamak; bu sayede uzun vadede fayda sağlamak,
- Yerel Halkın Ekonomik Refahı; ev sahibi destinasyona gelen ziyaretçilerin yerel ürünlere yaptıkları harcamalar sayesinde turizmin yerel ekonomiye olan katkısını maksimize etmek,
- İstihdam Kalitesi; turizm aracılığıyla oluşturulan ve desteklenen yerel işlerin sayısını arttırmak ve kalitesini güçlendirmek,
- Sosyal Eşitlik; yoksullara sağlanan gelir ve hizmetler de dahil olmak üzere turizmden elde edilen sosyal ve ekonomik faydaların topluma adil ve eşit bir şekilde dağıtımının yapılmasını sağlamak,
- Ziyaretçi Memnuniyeti; cinsiyet, ırk, engel durumu ya da herhangi başka bir konuda ayırım yapmaksızın tüm ziyaretçilere güvenli ve memnun edici bir hizmet sunmak,
- Yerel Kontrol; kırsal alanlarda turizmin yönetimi ve geleceği hakkında paydaşlarla görüşmeler yapılarak planlamada ve karar vermede yerel toplulukları güçlendirmek,
- Yerel Halkın Yaşam Kalitesi; Herhangi bir sosyal yozlaşmadan ve sömürüden kaçınarak yerel halkın yaşam kalitesini korumak ve daha da güçlendirmek için kaynaklara erişim sağlamak ve fırsatlar sunmak,
- Kültürel Zenginlik; yerel halkın geleneklerini, otantik kültürünü ve tarihi mirasını korumak ve yaşatmak,
- Fiziksel Bütünlük; çevrenin fiziksel ve görsel olarak bozulmasını önleyerek hem kentsel alanlarda hem de kırsal alanlarda peyzajı korumak,
- Biyolojik Çeşitliliğin Korunması; doğal yaşam alanlarının, habitatlarının ve vahşi yaşamın korunmasını sağlamak ve onlara verilebilecek zararı en aza indirmek,
- Kaynakların Verimli Kullanımı; turizm tesislerinde ve işletmelerde kullanılan kıt ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını minimize etmek ve
- Çevresel Safliktır; turizm işletmelerinin ve ziyaretçilerin sebep olduğu hava, su ve toprak kirliliğini ve atık oluşumunu en aza indirmektedir (UNEP ve WTO, 2005).

Bu rehberden yola çıkıldığında görülmektedir ki yerel halk, yerel yaşam ve yerel refah gibi kırsal yaşam ile de bağlantılı olan konular, Birleşmiş Milletler Çevre Programı ile Dünya Turizm Örgütü gibi uluslararası örgütler tarafından da ön plana çıkarılmaktadır. Hem doğanın ve çevrenin korunması hem de kırsal alanlarda kültürel mirasın yaşatılması yani sürdürülebilirliğin sağlanması oldukça önemlidir.

Avrupa'nın 40 ülkesinden 240 delegenin katılımıyla Avusturya Schar-
ding'de 4-6 Kasım 2015 tarihlerinde Avrupa Kırsal Parlamentosu Kampan-
yası sürecinde gerçekleşen toplantılar sonucunda 30 maddelik "Avrupa
Kırsal Manifestosu" kabul edilmiş ve yayınlanmıştır. Avrupa'da kırsal ya-
şantının önemini vurgulamak için yayınlanmış olan manifestoda eğitimin;
kırsal yaşamın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda
önemi açıklanmıştır (European Rural Parliament, 2015). Avrupa Kırsal Par-
lamentosu'nda yer alan eğitim ile ilgili maddeye göre (2015); "Değişen bir
dünyada her yerde insanlar sürekli uyum becerilerini geliştirmek ve sosyal
ve ekonomik eylemlerinde yenilikler ortaya koymak ihtiyacındadırlar. Bu
nedenle, erken çocukluk döneminde başlayan eğitim ve yaşam boyu öğ-
renmenin, kırsal toplulukları gerekli işbirliği ve ağ kurma faaliyetleri ile
geliştirmede ve kalkınma süreçlerine katkıda bulunmalarını sağlamada
önemli bir yeri vardır. Ayrıca genç insanların kırsal bölgede zengin ve canlı
bir yaşam olanağını fark etmelerinde, ihtiyaç duyulan becerileri kazanmalar-
ında ve korumalarında ve vatandaşlar olarak katılımcı olmalarında özel bir
önemi vardır."

3-14 Haziran 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Mil-
letler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda oluşturulan ve 21. yüzyılın sorun-
ları ile mücadele etmeyi amaçlayan Gündem 21'in 14. Bölümü'nde sürdürü-
lebilir tarım ve kırsal kalkınmanın teşvik edilmesinin önemi vurgulanmıştır.
Tarım arazilerinin kapasitesinin genişletilmesi ve mevcut kırsal alanlarının
korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması Gündem 21'in ana maddelerin-
den biri olmuştur (Agenda 21, 1992).

II.1. Ekoturizm

Kırsal yaşam ve turizm denilince akla gelen bir diğer önemli kavram da
ekoturizmdir. Ekoturizm kavramı da yine sürdürülebilirliğin başta çevre
boyutu olmak üzere sosyal ve kültür boyutunu da içine alan bir kavramdır.
Ernest Heinrich Haeckel (1866): eski Yunanca'da oikos ve logos sözcükleri-
nin birleşmesiyle oluşan ekoloji kavramını ilk kez kullanan bilim insanıdır

Ekoturizme ilişkin 90'lı yıllarda en çok kabul gören tanım, TIES'in
(Uluslararası Ekoturizm Topluluğu) "çevreyi koruyan, yerel halkın refahını
sağlayan ve eğitim içeren doğal alanlara yapılan sorumlu seyahatler" tanı-
mıdır. TIES ayrıca, ekoturizm aktivitelerine katılan ziyaretçilerin aşağıdaki
ilkeleri benimsemeleri gerektiğini ifade etmiştir (The International Ecoto-
urism Society,1990):

- Fiziksel, sosyal, davranışsal ve psikolojik etkiler en aza indirilmeli,
- Çevresel ve kültürel farkındalık oluşturulmalı ve saygı duyulmalı,
- Hem ziyaretçiler hem de yerel halk için olumlu deneyimler yaşatıl-
malı,

- Koruma için doğrudan mali faydalar sağlanmalı,
- Hem yerel halk hem de özel sektör için finansal destek sağlanmalı,
- Ev sahiplerinin, politik, çevresel ve sosyal yaşam şartlarına farkındalık kazandırmaya yönelik ziyaretçilere çeşitli hizmetler sunmak,
 - Düşük maliyetli tesisler planlanmalı ve inşa edilmeli,
 - Yerli halkın haklarını ve manevi inançlarını tanımlayarak buna uygun şekilde onlarla ortaklaşa çalışmalar yapmak.

WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) ekoturizmin sorumlu turizmin alt başlığı olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Duffy, 2002; WWF, 2003). Ekoturizm doğal alanların korunması, ziyaretçilerin sürdürülebilir turizm konusunda eğitimi ve yerel halkın refahının sağlanması gibi sürdürülebilirliği içeren bir kavram olması sebebiyle diğer turizm türlerinden farklılık göstermektedir (Wood, 2002:7).

Ekoturizm, ekonominin gelişmesine dolayısıyla yerel halkın refah seviyesinin yükselmesine doğrudan katkıda bulunmakta olup bunun yanında ziyaretçilerin doğa ve çevre konusunda eğitilmesine yardım etmekte, diğer kültürlerle ve insan haklarına olan saygının artırılmasını desteklemektedir (Honey, 1999).

UNEP'in 2002 yılında yayınladığı raporda ekoturizmin unsurları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Bioçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmak,
- Yerel halkın refahını sağlamak,
- Deneyim edinerek öğrenmek,
- Ziyaretçilerin ve işletmelerin sorumlu davranışlarda bulunmasını sağlamak,
- Küçük ölçekli yerel işletmelere öncelik tanımak,
- Yenilenemeyen kaynakların tüketimini minimize etmek,
- Özellikle kırsalda yaşayan yerel halka fırsatlar sunmak ve yeni iş alanlarına onları dahil etmek.

Beardsley vd. (2006)'e göre ekoturizm ile ilgili çeşitli tanımlar bulunmaktadır fakat tüm tanımların 3 ortak kriteri bulunmaktadır:

- Çevrenin korunmasının desteklenmesi,
- Toplumun katılımını sağlaması,
- Sürdürülebilir olması.

Aydın, Tükel Türk ve Yılmaz ise (2013:5), ekoturizm ile ilgili tanımları aşağıda bulunan üç temel boyuta dayandırmaktadır:

- Ekoturizmde çekici unsurlar doğaya dayalıdır,
- Doğaya dayalı bu çekicilikler eğitim odaklıdır,
- Ziyaretçi deneyimlerinde ekolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ilke ve uygulamalarını izlenmektedir.

TIES ekoturizmin tanımını 2015 yılında, “*Ekoturizm, doğal alanlara çevre koruma ve yerel halkın refahına katkı sağlama amacıyla yapılan sorumlu bir seyahat olup; yorumlama ve eğitim içermektedir*” şeklinde güncellemiştir. Bu yeni tanımında dikkati çeken husus; daha önceki tanımda üzerinde önemle durulan *koruma ve yerel topluluklar* konusuna ilaveten, *turizm personeli ve ziyaretçilerin eğitimine* olan vurgudur (TIES, 2015).

Turizmin çevre üzerindeki etkileri ile ilgili endişeler arttıkça, turizm işletmeleri de sürdürülebilir yönetimin geliştirilmesinin önemini giderek kabul etmektedirler (Trauer, 1998). Jackson’a göre (1986); Açık hava rekreasyonu ve çevresel tutumlar arasında oldukça güçlü bir ilişki vardır (Barker ve Dawson, 2010:195). Bireysel düzeyde ise, çevreye karşı sorumlu davranışlar başlamış ve yapılan ziyaretlerde sürdürülebilirlik konularına daha çok önem verilmektedir (Sivek ve Hungerford, 2010). Sonuç olarak, bir çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanarak kullanılması adına ziyaretçilerin çevreye karşı sorumlu davranışları da artmaktadır (Lee, 2011: 896).

III. KIRSAL REKREASYON VE EĞİTİCİ AKTİVİTELER

Turizm deneyimlerinin ana temeli, genellikle rekreasyon ve boş zaman etkinliklerine odaklanmaktadır (Newsome, Moore ve Dowling, 2007: 6). Bu nedenle turizm, rekreasyon ve boş zaman, genellikle birbiri ile ilişkili ve çakışan kavramlar olarak görülmektedir (Hall ve Page, 2006: 3). Boş zaman, gün içinde uyku, çalışma ve kişisel gereksinimlerimizin karşılanması sonrasında geriye kalan serbest zamanlardır. Diğer bir deyişle, insanların hoşça vakit geçirdikleri anlardır. Eğer boş zaman bir zaman ölçüsü ise, rekreasyon da boş zaman içinde gerçekleştirilen aktiviteleri kapsamaktadır. Bu durumda turizm ise basit anlamıyla, söz konusu boş zaman aktivitelerinden birisi olarak düşünülebilir.

Gulam (2016:157)’a göre rekreasyon, gerginlik ve yorgunluktan kurtulmayı sağlayan beden ve zihin aktivitesidir. Bireyler, bir iş yapmaya devam ettiği süre boyunca veya sürekli bir aktivite gerçekleştirdiklerinde, fiziksel ve zihinsel anlamda yorgunluk hissi yaşamaktadırlar. Rekreasyon aktivitesi bireyleri bu yorgunluk hissinden kurtarmakta olup, enerjilerini geri kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Kaynaklara göre, rekreasyon aktiviteleri 7 farklı kategoride incelenebilmektedir (Gulam, 2016:158):

- Fiziksel aktiviteler; oyunlar, spor, fiziksel egzersizler, jimnastik, akrobasi vb.
- Zihinsel ve entelektüel faaliyetler; tartışma grupları, çalışma çevreleri, tartışmalar, okuma, yazma, boyama, satranç vb.
- Kendini savunma ve öz disiplin etkinlikleri; izcilik vb.

- Kültürel ve sosyal aktiviteler; tiyatro, müzik, çeşitli program, dans vb.
- Sanat ve el sanatları faaliyetleri; çizim, boyama, marangozluk, bahçe düzenleme, bebek bakımı, dikiş, nakış vb.
- Açık hava etkinlikleri; geziler, ziyaretler, kamp, yürüyüş, dağcılık vb.
- Hobiler; koleksiyon, gazete kesimi, fotoğraf, resim toplama, albüm yapımı vb.

Cooper vd. (2008) ise; boş zamanlarda gerçekleştirilen rekreasyonel aktiviteleri, turizmle de ilişkilendirerek şu şekilde gruplandırmaktadır:

1. Evde gerçekleştirilen rekreasyonel aktiviteler: Kitap okumak, bahçe ile uğraşmak, televizyon izlemek ve bilgisayar kullanmak gibi.

2. Günübürlük rekreasyonel aktiviteler: Tiyatroya gitmek, dışarıda yemek yemek, spor yapmak gibi.

3. Günübürlük geziler: Piknik yapmak, milli parkları, hayvanat bahçelerini ziyaret etmek gibi.

4. Turizm: İnsanların yaşadıkları ve çalıştıkları yerler dışındaki alanlara geçici olarak hareketleri, bu alanlarda konaklamaları esnasında gerçekleştirdikleri aktiviteler ve kişilerin gereksinimlerini karşılamak için sunulan olanaklar.

4a. Eğer bu turizm etkinliği çalışma zamanı içinde gerçekleştiriliyorsa, iş seyahati olarak nitelendirilmektedir (Cooper vd., 2008: 16).

Yukarıda görüldüğü üzere çok çeşitli rekreasyon aktiviteleri bulunmaktadır. Bu aktivitelerin bir kısmı kapalı alanlarda gerçekleştirilirken bir kısmı açık havada gerçekleştirilmektedir. Bu noktada, rekreasyon aktivitelerini aktif ve pasif rekreasyon olarak iki gruba ayırmak da mümkündür. Örnek verecek olursak, bir futbol karşılaşmasını seyirci olarak izlemek pasif rekreasyon olarak değerlendirilirken, kırsal alanda bir kamp aktivitesine katılmak aktif rekreasyon olarak değerlendirilmektedir.

Doğal bir çevre, doğasever turistlerin doğal ortamlara olan bağlılığını arttıran eğitim ve rekreasyon olanakları sağlamaktadır (Ballantyne ve ark. 2011b). Doğal bir çevrede yapılan eğitimler, turistlerin yer aldığı rekreasyon faaliyetlerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Berns ve Simpson 2009). Doğa temelli turizm ile ilgili olarak Ballantyne ve ark. (2011a), ziyaretçilerin yaban hayatını gözlemlediklerinde, orada yaşayan hayvanlar için endişe duyduklarını ve yaban hayatı habitatını koruma yollarını değerlendirmeye başladıklarını iddia etmiştir. Böylece, doğal ortamlarda bulunmanın sorumlu çevresel davranışlarının gelişmesinde bir eğitim bileşeni katkısı olduğu sonucuna varılabilmektedir (Lee ve Jan, 2015:194).

Rekreasyon alanlarında planlama ihtiyacı ise sosyal, politik, ekonomik ve çevresel değişimin eş zamanlı bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. (Friedmann, 1998'den aktaran; Donohoe ve Gilmore, 2011:338). Planlama süreci dört temel özellikten oluşmaktadır. Bu özellikler; katılımcı odaklı (karar vericiler ve / veya paydaşlar dahil edilir), sürekli (yaparak öğrenme süreci), koordineli ve entegre edilmiş (Donohoe ve Gilmore, 2011:339) olarak sıralanmaktadır. Rekreasyon alanlarında planlama süreci ele alındığında da yine eğitimin bu sürece dahil edildiği ve deneyimleyerek öğrenmenin oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Özellikle son yıllarda tüm dünyada önemi artan ve giderek yayılan "Leave No Trace" yani *doğadan iz bırakmadan ayrıl* hareketi de doğal yaşam alanlarının korunması ve bu alanlarda rekreasyon aktivitelerinin sorumlu davranışlar ile gerçekleştirilmesinin üzerinde durmaktadır. Özellikle, gençlerin yaşamlarını ve geleceklerini etkileyebilecek konularda daha bilinçli ve sorumlu olmaları gerekmektedir (Petroman vd., 2015:90). Çünkü, bugün doğada ve çevrede yaşanan her gelişme gelecek dönemlerde olumlu ya da olumsuz sonuçları ile geri dönecektir. Genç yaşlarda, doğa, çevre ve kültürel miras bilincinin kazandırılması bu anlamda oldukça önemlidir.

İnsanlar kıyı ekosistemlerini ticari amaçlı, konaklama ve eğlence aktiviteleri gibi çeşitli nedenler için kullanmaktadırlar. Ekolojik ayak izimizi en aza indirmek ve mümkün olduğunda zararlı ekolojik etkileri önlemek bu noktada oldukça önemlidir. İklim değişikliğinden dolayı artan sıcaklıklar ve deniz seviyesinin yükselmesi birçok deniz türü ve habitat üzerinde stres ve olumsuz etkilere neden olmaktadır. Örneğin, bir rekreatif aktivite olarak bot ile dolaşma, uygun olmayan teknikler ile yapılırsa kıyı habitatlarına doğrudan zarar verebilmektedir. Bunların ve diğer insan etkilerinin neden olduğu stres, iklim değişikliğiyle birleşerek balıkları ve doğal yaşamı doğrudan riske sokmaktadır (Climate Action Tool, 2018). Bu anlamda sorumlu rekreasyon etkinliklerinin önemi giderek artmaktadır.

Kırsal rekreasyonda sorumlu davranışların ve buna bağlı olarak eğitici aktivitelerin önemi her geçen gün artmaktadır. Hem yurt dışında hem de Türkiye'de sayıları giderek artan kırsal rekreasyonda eğitici aktiviteler ile ilgili çok sayıda örnek bulunmaktadır. Sorumlu davranışların ve çevre bilincinin çocuklar ve gençlerde başlaması oldukça önemlidir. Bu amaçla başlatılan eğitim programı kırsal alanların korunması ve çevre bilincinin oluşturulması adına faydalıdır. Amerika'da bulunan "Leave No Trace Center for Outdoor Ethics" isimli merkez, çocuklarda çevresel farkındalığın teşvik edilmesine yönelik bir program (PEAK-Promotin Environmental Awareness in Kids) uygulamaktadır. Bu program, çocukları çevre yönetimi, sorumlu rekreasyon ve doğada iz bırakmama (Doğada ayak izinden başka bir

iz bırakılmaması aynı zamanda bir doğa sloganıdır) prensipleri hakkında bilgilendiren bir eğitim programıdır (Leave No Trace, 2018).

Balıkların önce yakalanıp daha sonra serbest bırakılması da sorumlu rekreasyon konusunda iyi bir örnektir. İklim değişikliğinden dolayı meydana gelen sıcaklıklardaki artışlar kıyı balıklarında çok çeşitli etkilere neden olmuştur. İngiltere kıyılarındaki pek çok balık popülasyonu kısmen ısınmadan kaynaklanan stres nedeniyle sayıca azalmıştır. Balık avı ise öncelikle laktik asit birikmesiyle balıklarda strese neden olan bir diğer faktördür. Bu nedenle, balıklar rekreasyon ve diğer amaçlar ile yakalandıktan sonra serbest bırakılmalıdır (Climate Action Tool, 2018).

Türkiye’de Muğla’nın Fethiye ilçesinde yer alan Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği’nde 2017 yılında yapılan akademik çalışmanın sonuçları göstermektedir ki; artık bireyler kırsal yaşamla iç içe olmak amacıyla, yerel kültür atölyelerinde el becerilerini geliştirme, toprakla uğraşma vb. çeşitli aktivitelere katılarak geçmişe dönmekte aynı zamanda açık alanlarda rekreasyon aktivitelerinde bulunma fırsatı yakalamaktadırlar. Araştırmanın bir diğer önemli sonucu ise bu aktivitelere katılan bireyler genellikle yüksek eğitim seviyesine sahiplerdir (Akyol, 2017:137).

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen “Çıralı’da Eko Tatil” Projesi’nde de eğitime oldukça önem verilmiştir. Bu proje ile Çıralı’nın Agro-Eko Turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması ve yörede ekolojik tarımın geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu sayede, yörede hem turizm hem de tarım hizmetleri sunulacaktır. Proje kapsamında üretici ve işletmecilere, ekoturizm ve ekolojik tarım konularında eğitimler verilmektedir (Eko Çıralı, 2018).

Artı Yaşam Derneği tarafından 15-17 Haziran 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen “Çocuk ve Doğa Kampı; Kazan Ütopya Bahçe” etkinliğinde çocuklara ve gençlere doğa sevgisi, çevre koruma bilinci aşılanması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra, çocukların aileleri ile katıldıkları kamp süresince gerçekleştirilen çeşitli oyunlar ve etkinlikler, söylenen şarkılar ve türküler sayesinde yetişkinler geçmiş zamanlara yolculuk yapma, çocuklar ise geçmiş zamanlara ait oyunları ve şarkıları öğrenme imkanına sahip olmuşlardır (Artı Yaşam, 2018).

Tüm bu örneklerden yola çıkıldığında; doğanın bilinçli kullanılması ile üretim ve tüketim konusunda sorumlu davranışların geliştirilmesi gerektiği ön plana çıkmaktadır ve bu konuda farkındalığın sağlanması için eğitim etkinliklerine yönelik çalışmaların artırılması önemlidir.

IV. YÖNTEM

Araştırma, son yıllarda giderek önemi artan kırsal turizm, tarım turizmi ya da ekoturizm kapsamında gerçekleştirilen kırsal rekreasyon aktivitelerinde eğitimin önemi vurgulamak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesini literatür taraması oluştururken, bulgular bölümünü ise katılımcı gözlem ve yapılan birebir görüşmeler oluşturmaktadır. Bu kapsamda, Ankara'nın Güdül Tahtacıörencik Köyü örnek olay yöntemi ile incelenmiş ve 3 Haziran 2018 Pazar Günü köyde "Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, Tahtacıörencik Yaşam Kolektifi" tarafından düzenlenen "Bir Çiftlik Nasıl Kurulur?" grup eğitiminde yapılan gözlem ve görüşmeler sonucu elde edilen verilere dayalı bulgular rapor haline getirilmiştir.

Eğitim süresince gerçekleştirilen çiftlik inceleme ziyaretlerinin yanı sıra üreticiler ve diğer köylülerle görüşme yapma imkânına sahip olunmuştur. Üretimin ekonomik, sosyal ve yasal boyutları, arazilerdeki üretim uygulamaları, pratikteki fırsat ve zorluklar, yerinde satış uygulamalarının gözlemlenmesi, TDT (Topluluk Destekli Tarım) ve benzeri gıda topluluğu modellerin bir çiftliğin kurulması ve desteklenmesindeki önemi gibi konular eğitimin içeriğini oluşturmaktadır.

Katılım sağlanan eğitim 3 aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, serbest tavuk yumurtası çiftliği ziyareti, ikinci aşamada sebze ve meyve bahçesi ziyareti, üçüncü ve son aşamada ise arıcılık çiftliği ziyareti gerçekleştirilmiştir. Her üç ziyarette de üreticilerden teorik bilgiler alınmasının yanı sıra sahada pratik yapma (meyve, sebze toplama vb.) fırsatı da sunulmuştur. Eğitim süresince yapılan katılımcı gözlem ve görüşmeler esnasında kırsal rekreasyon eğitici aktiviteleri ve ekoturizmin önemi ile ilgili sorular sorularak veri toplanmıştır.

V. DBB (DOĞAL BESİN, BİLİNÇLİ BESLENME) GRUBU VE TAHTACIÖRENCİK ÖRNEĞİ

"Doğal Besin, Bilinçli Beslenme (DBB)" grubu, topluluk destekli üretimi destekleyen ve katılımcı odaklı bir gruptur. Doğanın dengesini bozmadan ve çevreye zarar vermeden üretilen sağlıklı besinlere aracısız şekilde ulaşmak isteyen ve bunun için sorumlu davranışlarda bulunan insanlardan oluşmaktadır. Doğaya duyarlı üreticiler ile sorumlu ve bilinçli alıcıları yakınlaştırmayı, aracısız bir şekilde doğrudan iletişim ile güven ortamı sağlamayı amaç edinmektedir.

Topluluk fikri ilk olarak, 2009 yılı Haziran ayında, Antalya'nın Elmalı ilçesi Akçaenış köyünde yapılan ekolojik tarım ürünlerinin alıcılara nasıl aracısız bir şekilde ulaştırılabilir sorusu ile başladı. Ve daha sonra böyle

önemli bir işlevin ancak sorumlu bireylerden oluşan ve iş bölümü yapabilen bir grupla yapılabileceği sonucuna varıldı. Bu amaç doğrultusunda kurulan topluluk, Ankara Güneşköy girişiminden sorumlu bireylerin desteğiyle “Doğal Besin, Bilinçli Beslenme” ismiyle kurulmuştur. Topluluk kurulduktan sonra ilk olarak Tanal Çiftliği’nin ürünleri için siparişleri için sipariş toplanmaya başlanmıştır. Başlangıçta nakliye ve dağıtım kolay yapılabilmesi için sadece uzun ömürlü, dayanıklı ürünlerin (tarhana, erişte, tam buğday unu, yulaf unu, bulgur, nohut, kuru fasulye, salça, ceviz, buğday, yulaf, anason) siparişi toplandı. Daha sonra elma, armut, Ödemiş Ovacık yaylası ürünleri (bal ve kestane), Çıralı-Ulupınar Kooperatifi’nin portakal, greylim, limon ve avokadoları, Urla’dan zeytinyağı gibi ürünler sipariş ağına dahil oldu. Bu süreçte, ekolojik köylere çeşitli geziler düzenlenerek hem üretim süreci gözlemlendi hem de bundan sonrası için yapılması gerekenler planlandı. Nisan 2011’de Tahtacıörencik köyüne yapılan günübirlik bir gezi sonrasında, burada da ekolojik tarım yapılması ile ilgili fikirler oluşmaya başlamıştır (DBB, 2018).

V.1.Tahtacıörencik Köyü ve TADYA (Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, Tahtacıörencik Yaşam Kolektifi)

Ankara ilinde bulunan Tahtacıörencik Köyü Güdül İlçesine bağlı olup; Ankara’ya 158 km uzaklıktadır. Geleneksel taş/kargir evlerinin yer aldığı Tahtacıörencik Köyü’nde içerisinde çok çeşitli balık ve Tatlısu canlısının yaşadığı Süvari Çayı bulunmaktadır. Tahtacıörencik Köyü’nde son yıllarda hem doğa koruma hem de ekolojik gelişim yönünden önemli gelişmeler yaşanmıştır. Doğal tarım ve hayvancılık konusunda yaşanan bu gelişmeler ekolojik köy konusunda örnek bir model olmuştur.

Tahtacıörencik Köyü’nde 2013 yılı Nisan ayında kurulmuş olan TADYA (Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, Tahtacıörencik Yaşam Kolektifi) doğayı koruyan ve çevreye duyarlı üretim pratiklerini uygulamaya ve yaygınlaştırmaya çalışan bir grup olup; küçük ölçekli aile çiftliği, doğal tarım, permakültür, 1doğa koruma, toplum destekli üretim gibi alanlarda modeller üretmeyi amaçlayan bir topluluktur.

Tahtacıörencik köyünde ekolojik tarım ve hayvancılık yapılmaya çalışılmaktadır. Burada yaşayan yerel halk kendi temel beslenme ihtiyaçlarını karşılayıp daha sonra da köyün ekolojik gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır ve bu amaç doğrultusunda TADYA topluluk-destekli üretimi teşvik etmektedir.

¹ Doğal ekosistemlerin çeşitliliğine, sürekliliğine, esnekliğine sahip, tarımsal açıdan verimli ekosistemlerin bilinçli tasarımı ve geliştirilmesi anlamına gelmektedir (LLOOF, 2016:12). Permakültür, bitki sistemleri, hayvanlar ve arazi gibi görülen ve kültür, arazi kullanımı, yasalar ve eğitim gibi görülmeyen unsurları içermektedir (Penny Livingston Stark ile Permakültür Çalıştayı, 2009:4).

Tahtacıörencik köyünde başta çeşitli sebze, meyve ve geleneksel yöntemlerle işlenmiş ürünler (salça, reçel marmelat, sebze-meyve kuruları vs.) olmak üzere, tahıllar ve tahıl bazlı işlenmiş ürünler (bazlama, gözleme, ekmek, bulgur, tarhana vs.), merada otlayan ineklerden süt ve süt ürünleri (tereyağ, peynir, yoğurt), et ve et ürünleri, serbest gezinen tavuklardan yumurta, bal ve diğer arı ürünleri üretilmektedir. Burada yaşayan her üretici kendi ürünlerinin üretimi ve tanıtımı gibi konularda özgürce kendi yöntemlerini uygulayabilmektedir. Burada her üretici özerkliğini korurken diğer taraftan da işbirliğini teşvik eden küçük-ölçekli bir üretim ve satış modeli oluşturulması amaçlanmaktadır (TADYA, 2018). Tüm bu amaçları gerçekleştirirken özen gösterilmesi gereken nokta hem topluluk üyelerinin hem de katılımcıların sorumlu davranışlarda bulunmalarıdır. Topluluğun işlevlerini uygun bir şekilde yerine getirmesi adına iş bölümü oldukça önemlidir. Tam da bu noktada yerel halka ve tüm topluluk üyelerine önemli görevler düşmektedir. Her bireyin üzerine düşen görevi yerine getirmesi ile ancak topluluk başarı elde edecektir ki Tahtacıörencik yerel halkı ve TADYA üyeleri bu konuda oldukça başarılı olmuşlardır. TADYA'nın kurulmasının en önemli nedenlerinden biri de Tahtacıörencik Köyü'nde yetiştirilen ürünlerin sorumlu ve bilinçli insanlara aracısız bir şekilde ulaştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda TADYA (Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, Tahtacıörencik Yaşam Kolektifi) tarafından düzenli olarak eğitimler düzenlenmektedir. Bu eğitimler sayesinde, eğitime katılanlar hem sorumlu rekreasyon aktivitelerinde yer almakta hem de unutulmaya başlayan tarım kültürü yeniden canlandırılmaktadır. Dolayısıyla, buradan sorumlu rekreasyon aktivitelerinde eğitimin ne kadar önemli bir yere sahip olduğu sonucuna varılmaktadır.

V.1.1. TADYA'nın Gerçekleştirdiği Eğitici Aktiviteler

TADYA, sorumlu rekreasyonda eğitici aktiviteler konusunda da örnek model niteliği taşımaktadır. Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, Tahtacıörencik Yaşam Kolektifi'nin DBB grubu ile birlikte düzenlemekte olduğu çok fazla eğitici aktivite bulunmaktadır. Özellikle son zamanlarda bu eğitici aktivitelerin sayısı giderek artmaktadır.

TADYA'nın gerçekleştirdiği "Çiftlik Nasıl Kurulur?" eğitimi belirli zaman aralıklarıyla düzenlenmektedir. Bu eğitim gezisi esnasında ziyaretçiler üreticiler ile birebir iletişim kurarak hem çiftlik kurulum aşamalarını öğrenmekte hem doğal tarım ve hayvancılığın incelikleri hakkında bilgi edinmekte hem de yerel halk ile iletişim kurma fırsatı yakalamaktadır. Geziler esnasında serbest gezinen Ankara keçilerine, kara sığırlara, köy tavuklarına tanıklık edilmektedir. Eğitim gezilerinin önemli bir diğer avantajı ise üretici ile birebir iletişime geçildiği için eğer ziyaretçiler isterlerse doğal ürünlerden talep edebilmektedirler. Eğitimlerde üreticiler ile fikir alışverişinde buluna-

rak üretim kapasitesini arttırma gibi konularda bilgi aktarımı olabilmektedir. Hatta bu eğitim gezileri sayesinde üreticiler ile ortaklık kurabilme ve ekolojik pansiyonculuğa ortak olabilme imkânı da sunulmaktadır. Tüm bunların yanında TADYA ziyaretçilere köy evleri restorasyonu, biyoçeşitlilik tespiti, etnobotanik² veya genel halkbilim çalışmaları, tiftik giysi üretimi gibi bireysel ya da kurumsal projeleri gerçekleştirme imkânı da sunmaktadır. Bu projelerde önemli olan uzun vadede yerel halkında içerisinde yer alacağı katılımcı odaklı verimli ve modern üretime yönelik projeler olmasıdır (TADYA, 2018).

TADYA'nın gerçekleştirdiği eğitimlerden biri de "soğuk yöntem sabun yapım atölyesi"dir. Tamamen doğal malzemeler kullanarak, sabun yapımında kullanılan hammaddeleri tanıyarak, reaksiyona bakarak katılımcılara evlerinde en pratik yollarla nasıl sabun yapabileceklerinin eğitimi verilmektedir. Katılımcılar doğal sabun yapımı esnasında hem doğa dostu sabunlar üretmekte hem de keyifli bir rekreasyon faaliyetine dahil olmaktadır. Katılımcılar eğer isterlerse bitkisel yağlar kullanarak sabunlarına hoş kokular verebilmekte ve kuru çiçekler kullanarak sabunlarını görsel açıdan zenginleştirebilmektedirler.

TADYA'nın gerçekleştirdiği bir diğer eğitim ise "Doğal Merhem Yapımı" eğitimidir. Çeşitli bitkilerin etken maddelerinin soğuk maserasyon, güneşte ve ısıyla infüzyon gibi yöntemler kullanılarak bitkisel yağlara geçirilmesinin eğitimi verilmektedir. Eğitim süresince katılımcılar hem bitkileri tanıyacak hem de evde kolaylıkla yapabilecekleri birbirinden farklı doğal merhem yapımını öğreneceklerdir. (Kır Çocukları, 2018).

"Yabanda ve bahçelerde şifalı bitkiler" eğitiminde ise Ankara ve çevresinde yetişen ve kolaylıkla bulunabilen bitkiler hakkında bilgi paylaşımı yapılmaktadır. Bu bilgiler aktarılırken daha önceden edinilen yerel deneyimler göz önünde bulundurulmaktadır.

4-5 Mayıs 2018 tarihlerinde Ankara'nın Güdül İlçesinde, Ankara Kalkınma Ajansı, Güdül Belediyesi, Güdül İlçe Tarım Müdürlüğü ve Ma Eğitim Tasarım Danışmanlık işbirliğiyle, yerel çiftçilere verilen "Permakültür ve Agroekojiye Giriş Eğitimi" de sorumlu rekreasyonda eğitici aktivitelere yine uygun bir örnek olmaktadır.

11-12 Ağustos 2018 tarihlerinde yine Ankara'nın Güdül İlçesi'nde, Köroğlu Dağları'nın eteklerinde gerçekleştirilen çiftlik eğitiminde diğerlerinden farklı olarak kamp yapılmış ve en önemlisi "Gökyüzü Gözlem Etkinlikleri" kapsamında Perseid meteor yağmuru izlenmiştir. Doğal Besin, Bilinçli

² Bitki bilimi ya da daha geniş bir ifadeyle farklı insan topluluklarındaki bitki-insan ilişkileri anlamına gelmektedir (Öztürk, Dölerslan ve Gül, 2016:12).

Beslenme grubu üreticilerinden olan TADYA'nın hikayesi, Topluluk Destekli Tarım (TDT) adı verilen dayanışma modeli nedir, nasıl işler?, Agroekoloji nedir, uygulamaları nelerdir?, Bir çiftlik inceleme ziyareti nasıl yapılır, hangi noktalarında ne tür gözlemler yapılmalıdır?, Üreticilerin gözlem ve ihtiyaçlarını dinlemenin önemi, Bir çiftlik gözlem raporu nasıl yazılır? gibi konu başlıklarını içeren eğitim ile katılımcılar bilinçli birer tüketici olmanın önemi kavramış ve perseid meteor yağmurunu izleme fırsatı yakalamanın yanı sıra keyifli bir rekreasyon aktivitesine de katılma imkanına sahip olmuşlardır (TADYA, 2018).

Tüm bu eğitici aktiviteler tarım kültürünü gelecek nesillere aktarmak konusunda bir aracı niteliği taşımaktadır. Ayrıca bu eğitici aktiviteler, sorumlu rekreasyon için oldukça uygun birer örnektir.

VI. BULGULAR

Çalışma, 3 Haziran 2018 tarihinde Ankara'nın Güdül ilçesine bağlı Tahtacıörencik köyünde Doğal Besin, Bilinçli Beslenme grubuna bağlı olarak çalışan Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, Tahtacıörencik Yaşam Kolektifi tarafından düzenlenen "Bir Çiftlik Nasıl Kurulur?" eğitim aktivitesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Eğitim aktivitesine Doğal Besin, Bilinçli Beslenme grubuna üye olan 25 kişi katılmıştır. Araştırmada, veri toplamak amacıyla tüm gün gözlem gerçekleştirilmiş ve hem yerel halk hem de grubun koordinatörleri ile görüşmeler yapılmıştır.

TADYA koordinatöründen alınan bilgilere göre, Tahtacıörencik köyünde yıl içerisinde çok çeşitli eğitim aktiviteleri gerçekleştirilmektedir. Eğitime katılan ziyaretçilerin geneli eğitim seviyesi yüksek ve büyük şehirlerde yaşamalarına rağmen kırsal yaşama ve tarım kültürüne ilgi duyan insanlardır. 3 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen eğitime katılan ziyaretçiler de Doğal Besin, Bilinçli Beslenme Grubu üyeleridir. Katılımcılar bu ve buna benzer eğitim aktivitelerinden grubun mail sistemi üzerinden haberdar olmaktadır. Gerçekleştirilecek olan eğitim aktiviteleri ile ilgili grup üyelerine mutlaka bilgilendirme maili gönderilmektedir.

"Bir Çiftlik Nasıl Kurulur?" eğitimi toplam 4 modülden oluşmaktadır. 1. modül; Giriş ve Genel Çerçevesel, 2. modül; Arazi ve Toprak Uygulamaları, 3. modül; Sosyal ve Ekonomik Konular, 4. modül ise Uygulamalı Alan Çalışmaları'nı içermektedir. İlk üç modül toplam 4 saatlik teorik derslerden oluşmaktadır. Eğitimin 4. yani son modülünde ise Tahtacıörencik Köyü'ne gidilerek tüm gün deneysel öğrenme amacıyla çeşitli uygulamalar yapılmıştır ve teorik derslerde edinilen bilgiler tekrar edilmiştir. "Grup eğitimlerinin amacı, bir çiftlik kurmak isteyen veya mevcut çiftliklerini daha sürdürülebilir hale getirmek isteyen kişi ve grupların analiz, planlama, tasarım,

yönetim, uygulama ve sosyal ağlara dahil olma becerilerinin artırılıp, ileri öğrenme imkanlarıyla tanıştırılmasıdır” (TADYA,2018:5).

TADYA ekibinin eğitim yaklaşımı; katılımcıların etkileşim içerisinde olarak birbirlerinden bilgi edinmesi, işbirliği içerisinde olarak iletişim becerilerini geliştirme ve en önemlisi deneyim edinme yoluyla öğrenmektir. Öğrenim hedefleri ise aşağıdaki gibidir (TADYA, 2018:6):

- Katılımcıların analiz ve planlama becerilerini geliştirmek,
- Sürdürülebilir çiftçilik için tasarım ve yönetim ilkelerini anlatmak,
- Bir çiftliğin kurulumu, yönetimi ve üretim süreçlerinde ihtiyaç duyulabilecek bilgi ve becerileri kazandırmak,
- Fırsat ve riskleri öngörebilen stratejiler oluşturmak için gereken bilgileri sağlamak,
- Öğrenme, uzmanlaşma ve işbirliği ağlarına dahil olma imkanlarını tanıtmak,
- Agroekoloji uygulamaları ile ilgili bilgi ve beceriler kazandırmaktır.

Bir Çiftlik Nasıl Kurulur? eğitiminin öğrenim hedefleri ve eğitim yaklaşımları incelendiğinde görülmektedir ki gerçekleştirilen bu eğitici aktivitelerin en önemli özelliği katılımcı odaklı olmaları ve deneyimsel öğrenmeye çok önem vermeleridir. Tüm bu hedefleri gerçekleştirmek adına da belirli eğitim yöntemlerini uygulamaktadırlar. Bu yöntemler; anlatımlar ve soru-cevaplar, slayt ve kısa film gösterimleri, grup çalışmaları, somut durum çalışmaları, okuma metinleri ve analiz ödevleri, alan ziyaretleri, yerinde gözlem ve uygulamalardır.

Toplam 4 modülden oluşan “Bir Çiftlik Nasıl Kurulur?” eğitiminin her modülünün içeriği de birbirinden farklıdır. Eğitim modüllerinin içeriklerine ise aşağıda yer verilmiştir (TADYA, 2018:8-11):

1. Modül-Giriş ve Genel Çerçevesel;

- Mevcut üretim ve gıda sisteminin analizi,
- Sürdürülebilir çiftçilikle ilgili kavramlar,
- Ekolojik dönüşüm ve agroekoloji perspektifi,
- Temel ekoloji, iklim, toprak ve su bilgisi,
- Doğanın işleyiş ilkeleri ve insan-doğa ilişkisi,
- Ekolojik tasarım ve planlama çerçeveleri,
- Geleceğin koşullarına uyum ve dayanıklılık için tasarım stratejileri.

2. Arazi ve Toprak Uygulamaları;

- Temel onarıcı tarım uygulamaları,

³ Agroekolojinin bir terim olarak kullanılması 1970’li yıllara dayansa da tarımın ortaya çıktığı ilk zamanlara gidildiğinde pratikte agroekoloji uygulamalarına rastlanmaktadır (Altieri, 2018:1). Pek çok farklı anlamı bulunan agroekoloji ; daha çok çevre bilincini vurgulayan ve tarıma karşı duyarlı davranan toplumsal üretimi aynı zamanda üretimin ekolojik sürdürülebilirliğini içermektedir (Altieri, 2018:4).

- Toprak besin ağı, toprak iyileştirme, kompost ve örtüleme,
- Katmanlı üretim teknikleri,
- Bitki koruma yöntemleri, tohum ve ıslah,
- Hayvanlar ve mera, özel ürünler (arı, mantar, su ürünleri vb.),
- Su tutma yöntemleri, yağmur hasadı ve kuraklığa dirençli,
- Uygulama yöntemleri, atık su yönetimi,
- Ekolojik mimari ve teknoloji, yaşam ve üretim yapıları yenilenebilir enerji, akıllı tarım,
- Kırsal inovasyon.

3. Ekonomik ve Sosyal Boyutlar

- Stratejik çerçeve, üretim ve iş planı, projelendirme,
- Kaynak ve zaman yönetimi, finansman, bütçeleme ve çiftlik muhabese,
- Pazarlama, alternatif satış ağları ve Topluluk Destekli Tarım,
- Gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi, kırsal turizm ve eğitimler,
- İletişim, kırsal ve kentsel ilişkiler, topluluk stratejileri ve karar alma süreçleri, sosyal inovasyon, öğrenme ağları,
- İnsan kaynakları ve emek boyutu,
- Geleneksel bilginin korunması ve çoğaltılması,
- Kamu, özel sektör, akademi ve sivil toplum ilişkileri.

4. Uygulamalı Alan Çalışmaları

- Çiftliklerde durum incelemesi ve oluşum sürecinin gözlemlenmesi,
- Yerinde satış uygulamalarının gözlemlenmesi,
- Arazide uygulama örnekleri,
- Köy sakinleri ve üreticiler ile deneyim paylaşımı,
- Eğitim programının toplu değerlendirmesi.

3 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen ve eğitimin son modülü olan “Uygulamalı Alan Çalışmaları” eğitimi ise 3 aşamadan oluşmaktadır. Eğitimin ilk aşamasında; serbest tavuk yumurtası çiftliği ziyareti gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen ziyaret esnasında çiftlik sahibinin hikayesi dinlendikten sonra, soru cevap şeklinde çiftlik kurulum süreci ve bu süreçte karşılaşılan zorluklar ile çözüm yolları hakkında bilgi edinilmiştir. Eğitimin sonunda ise katılımcılar gruplara ayrılarak iş bölümü yapmışlar, bir grup tavukların gezindikleri alana gidip gözlem yaparken diğer bir grup ise yumurta toplamışlardır. Diğer iki grup ise yem bölümü ve depoları gezerek çiftlik turunu tamamlamışlardır. Eğitimin sonunda dileyen katılımcılar çiftlikten organik yumurta satın almışlardır.

Eğitimin ikinci aşamasında; sebze meyve çiftliği ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaret esnasında da katılımcılar çiftlik sahibi ile çiftliğin kurulum

aşamasından geldiği noktaya kadar geçen süreç hakkında görüşmüşlerdir. Organik meyve sebze üretiminde neler yapılması gerektiğinden hangi ürünlerin kullanılması gerektiğine kadar tüm bilgiler katılımcılar ile paylaşılmıştır. Çiftlik ziyareti esnasında katılımcılar istedikleri meyve ve sebzeleri kendileri dalından kopararak tatma ve daha sonrasında satın alma imkanı bulmuşlardır. Bu sayede, Doğal Besin, Bilinçli Beslenme grubunun kuruluş amaçlarından biri olan aracısız direk üretici ile tüketiciyi buluşturma eylemi de gerçekleştirilmiştir.

Eğitim gezisinin üçüncü ve son aşamasında ise arıcılık çiftliği ziyaret edilmiştir. Bu ziyaret esnasında da üreticinin bu işe nasıl başladığı, arıcılık ile ilgili hangi eğitimleri aldığı ile organik bal üretiminin püf noktaları hakkında bilgi edinilmiştir. Ziyaret esnasında isteyen ziyaretçiler gerekli kıyafetleri giyinerek kovanların yanına giderek oğul verme anına tanıklık etmişlerdir.

Tüm ziyaretler gerçekleştirildikten sonra ise Tahtacıörencik köy meydanında; köy halkı, eğitimi düzenleyen ekip ve katılımcılar toplanarak günün değerlendirilmesi yapılmıştır. Tahtacıörencik köyünde gerçekleştirilen kırsal rekreasyon aktiviteleri ve eğitim gezilerinin köy halkı ve ziyaretçileri bir araya getirerek işbirliği sağladığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu geziler sayesinde, üreticiler tüketicilere aracısız bir şekilde ve yerinde ürünlerini ulaştırma fırsatı yakalamaktadırlar. Ziyaretçiler ise üretim sürecini bildikleri ve güvendikleri organik ürünlere gönül rahatlığı ile ulaşarak gönül rahatlığı ile tüketim yapabilmektedirler.

Sonuç olarak, eğitim sonunda gelecekte çiftlik kurmak ya da organik tarım ile uğraşmak isteyen ziyaretçiler genel süreç ile ilgili gerekli bilgileri edinmişlerdir. Bilgi edinme sürecinde de pek çok şeyi deneyimleyerek ve yerinde öğrenmişlerdir. Eğitimin katılımcı odaklı olması sebebiyle bu kazanım oldukça önemlidir.

VII. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz koşullarında büyük kentlerde yaşayan bireyler yoğun gürültü ve çevre kirliliğine maruz kalabilmektedirler. Bunun yanı sıra, beslenme konusunda da sağlıklı, güvenilir olmayan tüketim yaptıkları konusunda endişe duymaktadırlar. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin genelinde de tüm yaşam alanlarında sürdürülebilirliğin sağlanması vurgulanmaktadır. Bunun da yolu; sürdürülebilir üretim ve sürdürülebilir tüketimden geçmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı insanlar artık boş zamanlarını kentsel alanlarda değil kırsal alanlarda geçirme eğilimi içerisine girmişlerdir. Doğa ile iç içe olma, doğal besin bulma imkânı, stresten, gürültüden,

çevre kirliliğinden uzaklaşma gibi pek çok neden insanları kırsal alanlarda zaman geçirmeye yönlendirmektedir.

İnsanların kırsal alanlarda zaman geçirme eğilimleri gün geçtikçe artmaya devam etmektedir. Bu eğilimin artışı nedeniyle doğaya ilgi duyan, çevre koruma konusunda bilinçli, doğal besin konusunda hassas olan çok sayıda insan bir araya gelerek çeşitli topluluklar oluşturmaktadırlar. Bu amaçlarla kurulmuş olan Doğal Besin, Bilinçli Beslenme grubunun üreticilerinden olan Tahtacıörencik Doğal Yaşam Kolektifi’de kırsal yaşamla ilgili oldukça etkili ve faydalı aktiviteler gerçekleştirilmektedir.

Doğal Besin, Bilinçli Beslenme grubunun üreticilerinden olan Tahtacıörencik Doğal Yaşam Kolektifi’nin düzenlediği eğitimlerden bazıları “Doğal Merhem Yapımı”, “Soğuk Yöntem Sabun Yapımı”, “Yabanda ve Bahçelerde Şifalı Bitkiler”, “Permakültür ve Agroekojiye Giriş Eğitimi”, “Gökyüzü Gözlem Etkinlikleri” ve “Çiftlik Nasıl Kurulur?” olarak sıralanabilir. Gerçekleştirilecek olan eğitimlerin bilgisi önceden grup üyelerine mail yoluyla paylaşılmakta ve kesin katılacak olan grup üyelerinin katılım durumlarını bildirmeleri istenmektedir. Böylece, katılımcı kişi sayısı önceden belirlenerek eğitim için gerekli hazırlıklar yapılarak verimli aktiviteler gerçekleştirilebilmektedir.

Araştırmanın konusunu oluşturan, “Çiftlik Nasıl Kurulur?” eğitimi günümüzde önemi artan kırsal rekreasyon aktivitelerine uygun bir örnektir. Gerçekleştirilen aktivite katılımcı odaklı olup deneyim edinerek yani yaşayarak öğrenmeyi hedeflemektedir. Eğitici aktivitenin sonunda katılımcılar çiftlik kurulum süreci ile ilgili hem teorik bilgi edinmiş hem de çeşitli uygulamalar sayesinde pratik yaparak deneyim edinerek öğrendiklerini pekiştirmişlerdir. Tüm bunların yanında, katılımcılar gün içerisinde köy halkının yöresel lezzetlerini tatma fırsatı yakalayıp yaşantılarına, kültürlerine de tanıklık etmişlerdir.

Kırsal rekreasyon aktivitelerinin en önemli özelliği tarım kültürünün canlandırılmasına ve yerel kültürün yaşatılmasına olanak sağlamasıdır. Buna ek olarak, katılımcılar doğa ile iç içe zaman geçirebilmektedirler. Doğal ve kırsal alanlarda zaman geçirdikçe de katılımcıların çevre duyarlı davranışlarının arttığı ve kaynak koruma konusunda daha bilinçli hale geldikleri gözlemlenmiştir.

Tahtacıörencik köyünde gerçekleştirilen aktivitenin sonunda köy halkı ve grup koordinatörleri ile yapılan görüşme sonunda elde edilen verilere göre köyün turizme tamamen açılması, otel gibi yapıların inşa edilmesi istenmemektedir. Çünkü bu tarz girişimlerin köyün doğal yapısını bozacağı ile ilgili endişeler vardır. Fakat, gerçekleştirilen kırsal rekreasyon aktiviteleri ve eğitimler köyün yapısını bozmak yerine korunmasına, verimli kullanıl-

masına daha çok katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla Tahtacıörencik köyünde kırsal rekreasyon ve eğitici aktivite çalışmalarının olumlu sonuçlar verdiği ve her geçen gün buna benzer eğitici aktivitelerin daha da artacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Gerek dünyada gerek Türkiye’de kırsal nüfus azalmakta, tarım alanları ve uygulamaları her geçen gün azalmakta ve unutulmaya yüz tutmaktadır. Türkiye’nin başkenti Ankara’da da kent nüfusu her geçen gün artmakta ve burada yaşayan bireyler boş zamanlarını değerlendirmek adına alışveriş merkezlerine giderek pasif rekreasyon aktivitesi gerçekleştirmektedirler. Burada geçirdikleri zaman süresince enerjileri yenilenememekte ve daha da yorucu zaman geçirerek evlerine dönmektedirler. Oysa, Ankara ili merkezinde ya da yakın çevresinde yer alan açık ve kırsal alanlara gerçekleştirilecek olan ziyaretler sayesinde enerji ve güç kazanma imkanları mevcuttur (Güneş, 2011:190). Bu anlamda, Tahtacıörencik köyünde gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri benzeri çalışmaların artırılması ve bu sayede insanların sorumlu üretim ve tüketim alışkanlıkları kazanması; tarım kültürünün de içinde yer aldığı kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Agenda 21,
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>,
tarih: 22.06.2018.
- Akyol, Ayhan, Visitors' Preferences in terms of Sustainable Tourism Applications: Pastoral Valley Ecological Life Farm Example, *Turkish Journal of Forestry*, 18(2): 133-139, 2017.
- Altieri, Miguel, *Agroecology, The Science of Sustainable Agriculture*, Taylor&Francis Group, 2. Baskı, 2018.
- Anonymous, LLOOF (Living and Learning on Organic Farms)-Organik Çiftliklerde Yaşama ve Öğrenme Kılavuzu, 2016.
- Artı Yaşam Turizm ve Seyahat Organizasyonları,
<http://www.artiyasam.com/ankara-cikisli-kultur-doga-kalmali-turlar/6782-Cocuk-Ve-Doga-Kampi-%E2%80%9CKazan-Utopya-Bahce-15-17-Haziran-2018>, tarih: 03.08.2018.
- Aydın Tükeltürk, Şule, Boz, Mustafa, *Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler*, Detay Yayıncılık, 1. Baskı, 2013, Ankara.
- Ballantyne, Roy, Packer, Falk, John, Visitors' Learning for Environmental Sustainability: Testing Short- and Long-Term Impacts of Wildlife Tourism Experiences. *Tour Manage*, 32(6):1243–1252, 2011a.
- Ballantyne Roy, Packer John, Sutherland Lucy, Visitors' Memories Of Wildlife Tourism: Implications for the Design of Powerful Interpretive Experiences. *Tour Manage* 32(4):770–779, 2011b.
- Barker, Lindsey, Dawsen, Chad, Exploring The Relationship Between Outdoor Recreation Activities, Community Participation, and Environmental Attitudes, *Proceedings Of The 2010 Northeastern Recreation Research Symposium*, ss. 190-196, 2010.
- Berns, Gretchen Newhouse, Simpson, Steven, Outdoor Recreation Participation and Environmental Concern: A Research Summary, *Journal of Experiential Education*, Volume 32, No 1, 2009.
- Climate Action Tool, <https://climateactiontool.org/content/practice-responsible-recreation-follow-best-boating-techniques>, 04.08.2018.
- Climate Action Tool, <https://climateactiontool.org/content/practice-responsible-recreation-use-best-methods-catch-and-release-fishing>, tarih: 04.08.2018.
- Cooper, Chris, Fletcher, John, Fyall, Alan, Gilbert, David, Wanhill, Stephen, *Tourism Principles and Practice*. Fourth Edition. Harlow: Prentice Hall, Pearson Education Limited, 2008.
- Çıkm, Ayhan, Çeken Hüseyin, Uçar Metin, Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi, *Agro-Turizm ve Ekonomik Sonuçları*, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, Sayı 15, Cilt 1, 2009, ss. 1-8.
- DBB, <https://tahtaciorencik.org/dogal-besin-bilincli-beslenme-grubu/>, tarih: 18.07.2018.
- DBB, <https://ankaradbb.wordpress.com/>, tarih: 17. 07.2018.

- Donohoe, Holly, Gilmore, Todd, Responsible recreation planning in Gatineau Park, Québec, Canadian Association for Leisure Studies, 2011.
- Duffy, Rosaleen, A Trip Too Far-Ecotourism, Politics and Exploitation, 2002, London:Earthscan.
- Eko Çıralı,
http://www.ekocirali.com/index.asp?mod=lpages&list_id=1&page_id=1, tarih: 16.07.2018.
- European Rural Parliament, <http://www.europeanruralparliament.com/>, tarih: 26.6.2018.
- Friedmann, John, Planning theory revisited. European Planning Studies, 6, 245-253, 1998.
- Gallent, Nick, Iqbal Hamiduddin, Juntti, Meri, Kidd, Sue., Shaw, Dave, Introduction to rural planning. Routledge, Taylor and Francis Group, 2008.
- Gulam, Aafid, Recreation- Need and importance in modern society, International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education, 1(2): 157-160, 2016.
- Güneş, Gül, Toplum Temelli Ekoturizm, I. Ulusal Alternatif Turizm Kongresi, ss. 40-45, 2016, Erzincan.
- Güneş, Gül, "Kent Yakınındaki Kırsal Alanların Kaynaklarının Akılcı Kullanımı: Ankara-Nallıhan Örneği". Peyzaj Mimarlığı IV. Kongresi, 21-24 Ekim 2011, 189-200 pp., Kuşadası.
- Hall, Michael, Page, Stephen, The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space. Oxon: Routledge, 2006.
- Honey, Martha, Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?, Island Press, 1999.
- IUCN (International Union for Conservation of Nature),
<https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories/category-v-protected-landscapes/landscape>, tarih: 12.06.2018.
- IUCN World Commission on Protected Areas,
<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2005-006.pdf>, tarih: 9.7.2018.
- Jackson, Edgar, Outdoor recreation participation and attitudes to the environment. Leisure Studies. 5: 1-23, 1986.
- Kayın, Emel, Bir "Kültürel Manzara-Kültürel Peyzaj" Ögesi Olarak Kırsal Yerleşimlerin Korunmasına Yönelik Kavramsal ve Yasal İrdemeler, Mimarlık Dergisi, Eylül-Ekim 2012.
- Kır Çocukları, <https://kircocuklari.wordpress.com/2017/10/15/5-kasim-sabun-ve-merhem/> tarih: 16.07.2018.
- Leave No Trace, <http://queticosuperior.org/blog/watch-video-and-song-celebrating-responsible-wilderness-recreation#.WxPBdUiFPIU>, tarih: 19.07.2018.
- Leave No Trace,
https://lnt.org/sites/default/files/styles/uc_product_full/public/Frontcountry%20Poster.jpg?itok=xSatGKRn, tarih: 19.07.2018.

- Lee, Tsung Hung, How Recreation Involvement, Place Attachment and Conservation Commitment Affect Environmentally Responsible Behavior, *Journal of Sustainable Tourism*, September 2011.
- Tsung Hung Lee, Tsung Hung, Jan, Fen-Hauh, The Effects of Recreation Experience, Environmental Attitude, and Biospheric Value on the Environmentally Responsible Behavior of Nature-Based Tourists, *Environmental Management*, 56:193–208, 2015.
- Newsome, David, Moore, Susan, and Dowling, Rose, *Aspects of Tourism 4: Natural Area Tourism-Ecology, Impacts and Management*. Clevedon: Channel View Publications, 2007.
- Özhancı, Esra, Yılmaz, Hasan, Köy Ölçeğinde Yerel Değerler ve Kırsal Alan Kimliği Analizi: Bayburt Örneği, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Sayı 13, Cilt 7, 2017, ss. 927-965.
- Öztürk, Fatih, Dölarlan, Melda, Gül, Ebru, *Etnobotanik ve Tarihsel Gelişimi, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 9 (2): 11-13, 2016.
- PEAK, <https://Int.org/blog/responsible-recreation-it-starts-youth>, tarih: 04.08.2018.
- Permakültür Platformu, http://permakulturplatformu.org/wp-content/uploads/PennyPastoral_rapor.pdf, tarih: 16.08.2018.
- Petroman, Cornelia, Mirea, Amelia, Lozici, Ana, Constantin, Elena Claudia, Mrin, Diana, Merc, Iuliana, *The Rural Educational Tourism at the Farm*, 3rd GLOBAL Conference on Business, Economics, Management and Tourism, 26-28 November 2015, Rome, Italy.
- Pezikoğlu, Filiz, *Sürdürülebilir Tarım ve Kırsal Kalkınma Kavramı İçinde Tarım-Turizm-Kırsal Alan İlişkisi ve Sonuçları*, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 14, Cilt 22, 2012, 83-92.
- Responsible Travel Handbook, http://www.transitionsabroad.com/listings/travel/responsible/responsible_travel_handbook.pdf, tarih: 18.06.2018.
- Sivek, Daniel, Hungerford, Harold, Predictors of responsible behavior in members of three Wisconsin conservation organizations. *Journal of Environmental Education*, 21(2), 35-40, 2010.
- TADYA, <https://tahtaciorencik.org/2018/07/08/22-temmuz-pazar-tahtaciorencik-koyu-ciftlik-ziyaretleri-gezisi/>, tarih: 16.07.2018.
- TADYA, <https://tahtaciorencik.org/2017/08/17/davetimiz/>, tarih: 17.07.2018.
- TADYA, <https://tahtaciorencik.org/2018/08/01/11-12-agustos-2018-tahtaciorencik-kampli-gezi/>, tarih:20.07.2018.
- The International Ecotourism Society, <http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism>, tarih: 15.06.2018.
- The International Ecotourism Society, <https://www.ecotourism.org/news/ties-announces-ecotourism-principles-revision>, tarih 1.07.2018.
- Trauer, Birgit, Green tourism in the hotel and resort sector: International and New Zealand perspectives. *Australian Parks and Leisure*, 1(2), 5–9, 1998.

- Türk Dil Kurumu,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TARIM, tarih:
14.7.2018.
- UNDP, <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>, tarih:15.08.2018.
- UNEP ve WTO, Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers, World Tourism Organization, 2005, 209s.
- UNEP, <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/dtix0592xpa-tourismpolicyen.pdf>, tarih:15.06.2018.
- UNESCO, <https://en.unesco.org/>, tarih: 6.6.2018.
- Wood, Megan Epler, Ecotourism: Principles, Practices and Policies for Sustainability, 2002, Burlington: UNEP and TIES.

Teşekkür

Yazarlar; gerek Doğal Besin, Bilinçli Beslenme grubu üreticilerinden olan Tahtacıörencik Doğal Yaşam Kolektifi tarafından verilen eğitim nedeniyle, gerekse bu esnada yapılan görüşmelere vermiş oldukları anlamlı destek nedeniyle TADYA koordinatörlerine, Ma Eğitim- Tasarım- Danışmanlık yöneticisine ve Tahtacıörencik Köy halkına teşekkür eder.

